

Ina pluna da datas er en rumantsch

■ (anr/fa) La Lia Rumantscha ha surprendi il timun per organisar e coordinar la transformaziun digitala dal rumantsch. L'exposiziun «01110010» ha preschentà exempels da projects digitalisads.

«L'intent da la digitalisaziun èsi dad arcunar da tuttas sorts infurmaziuns a moda digitala per las pudair alura metter a disposiziun per l'elavuraziun da datas», ha declerà *Conradin Klaiss* il venderdi a Zuoz en occasiun da ses referat «Lingua e digitalisaziun». Klaiss maina tar la Lia Rumantscha la partiziun furmaziun. Sco ch'el ha menziunà èn vegnidas fatgas emprovas dad arcunar datas l'emprima giada gia l'onn 1918. «L'epoca digitala, quai vul dir, cur ch'ins aveva l'emprima giada dapliras datas digitalas ch'analogas, ha cumenzà l'onn 2002.» Dapi trais onns observan ins tenor el in svilup enorm er en furma acustica, p. ex. il Siri che dat resposta a bleras dumondas. «Per rumantsch datti tranter auter en furma digitala il Pledari Grond, l'entira Crestomazia è online ed er il Dicziunari Rumantsch Grischun.» Surfatschas er en rumantsch datti p. ex. tar Firefox, Thunderbird e WordPress ed era Google sa per part rumantsch. Ultra da quai preparan la LR e perits er in curs da rumantsch online. «Tge ch'ils computers na san anc betg è da preleger texts cun bucca rumantscha», ha ditg Klaiss, «qua dovri anc in zic pazienza.» El ha envidà ils preschents da visitar l'exposiziun interactiva 01110010 en il local daspera.

Ulteriuras purschidas digitalas rumantschas

Tar quell'exposiziun han differentas persunas preschentà las pli novas purschidas rumantschas en furma virtuala. *Flurina Plouda* p. ex. ha demonstrà l'applicaziun «Babulins» che la LR ha sviluppà cun la firma 08eins: RTR ha produci nov filmans animads a basa da las istorgias da la LR «La famiglia Babulin. Novas aventuras». *Bernard Bearth* ha mussà co ch'il computer transcriba in text rumantsch ch'el auda: RTR crescha in sistem che transcriba linguatg discurre. Per realisar questa finamira scola RTR ensemen cun l'interpresa Recapp actualmain quest sistem. *Martin Cantieni* ha preschentà il project «Common voice»: Sche maschinas chapeschan il pled discurre rumantsch avra quai a la Rumantschia novas portas. «Per quel motiv duvraun nus bleras vuschs rumantschas, dad umens e dunnas da tut las vegliadetgnas e da tut ils idioms», ha el declerà e ditg ch'ins ramassia quellas cun il project da crowd sourcing. In auter project digital sa numna Pledarix: Grazia a funtaunas avertas da software e da datas ha la Pro Svizra Rumantscha (PSR) pudì realisar ch'ins vesa sch'ins va cun la mieur sur in pled digital la translaziun da quel. «Cun quest project ha la PSR gudagnà in premi al hackaton dal Forum Helveticum il november 2018», ha ditg Klaiss ed agiunt ch'ins saja londervi ad elavurar la plattafurma «digitalisaziun.ch» nua ch'ins possia alura metter a disposiziun vuschs u datas rumantschas.

Johannes Flury, il president da la LR (a dretga) en discussiun cun Conradin Klaiss.

Flurina Plouda ha preschentà l'applicaziun «Babulins».

Als interessads ha Bernard Bearth declerà il sistem che RTR crescha per transcriber linguatg discurre.